

A veszélyes áruk szállítása veszélyes üzem, így kiemelten fontos a résztvevők megfelelő felkészítése. Az egyes résztvevőknek különböző ismeretekkel kell rendelkezniük. De kinek melyik képzés szükséges? Az alábbiakban ezek megválaszolásában igyekszünk segítséget nyújtani.

Általánosságban kijelenthető, hogyha kapcsolatba kerül valaki a veszélyesáru-szállítási előírásokkal, akkor gondoskodni kell az oktatásáról. A szállítási folyamatokban az egyes szereplők különböző területeken, valamint eltérő szinteken érintettek, ennek megfelelően a felkészítésük is eltér egymástól. Az alábbi összefoglaló segíthet eligazodni a különböző veszélyesáru-szállítással kapcsolatos tanfolyamok között.

Közúti (ADR), vasúti (RID) és belvízi (ADN) 1.3-as képzések

A szállítások során jellemzően megjelenik három fő résztvevő: feladó, szállító (fuvarozó), illetve címzett. A fő résztvevők mellett számos egyéb szerepkör is megjelenhet. Ezekből néhányat a szállítási szabályzatok is nevesítenek:

- berakó,
- csomagoló,
- töltő,
- tankkonténer vagy mobil tartány üzemben tartó,
- kirakó,
- tartálykocsi üzemben tartó (csak RID),
- vasúti infrastruktúra üzemeltetője (csak RID),
- karbantartásért felelős szervezet (csak RID),

- befogadó létesítmény üzemeltető (csak ADN).

A fenti felsorolás azonban nem teljeskörű, megjelenhetnek további résztvevők is. Legjellemzőbb példák:

- fuvarszervező,
- okmánykitöltő,
- gépjármű karbantartó,
- járművezető,
- jármű kísérőszemélyzet,
- csomagolóeszköz gyártó,
- címke készítő
- stb.

Ha bárki megjelenik szereplőként (és itt nem csak a szabályozásban nevesítettekre kell gondolni), részt kell vennie a munkakörének megfelelő képzésen. Az ezzel kapcsolatos legfontosabb előírásokat az ADR/RID/ADN 1.3-as fejezete tartalmazza (a megnevezése is erre a fejezetre utal), de egyéb fejezetekben (pl.: 1.10.2) és jogszabályokban (pl.: belföldi rendeletek) is találunk kiegészítéseket. Jellemzően az alábbi típusait lehet megkülönböztetni:

- általános tájékoztató oktatás: általános szállítási követelmények (pl.: osztályozás, felelőségek);
- munkakörre (feladatra) szakosított oktatás: az érintett személyzet munkaköréhez kapcsolódó ismeretek (pl.: rakodási előírások, mentességi feltételek, csomagolási/címkézési követelmények, töltési/lefejtési szempontok);
- biztonsági képzés: veszélyes áruk veszélyei, kockázatai, veszélyességre utaló címkék jelentése;
- ismeretfelújító képzés: ismeretek kiegészítése az előírásokban történt változásokkal;

- közbiztonsági képzés: közbiztonsági szempontok (pl.: támadások vagy veszélyes árukkal való visszaélések megelőzése, elhárítása);
- soron kívüli képzés: baleset vagy rendkívüli esemény esetén tartandó rendkívüli képzés.

A gyakorlatban a fenti képzések jellemzően nem különülnek el ilyen élesen, gyakori, hogy a különböző típusú oktatások összevontan kerülnek megtartásra, sőt arra is gyakran van példa – főleg kisebb létszámú cégeknél –, hogy a különböző munkakörben dolgozók közös tréningen vesznek részt.

A képzést követően nem kötelező a tudásszint felmérése, de több oktató ennek ellenére a gyakorlatban sokszor él ennek lehetőségével. Az ellenőrző hatóság is értékelné szokatlan, ha számonkérés is történik a képzéseket követően, főleg, ha ez dokumentált formában történik.

Az 1.3 fejezet szerinti képzésekre vonatkozó előírások nem egységesegek a különböző tagállamokban, valahol csak az általános ADR/RID/ADN elvárások jelennek meg, de több tagállam – többek között Magyarország is – további kitételeket tett.

Magyarországon a képzést csak az adott alágazatra és osztályra érvényes bizonyítvánnyal rendelkező veszélyesáru-szállítási biztonsági tanácsadó (lásd később) tarthatja meg. Nem feltétel azonban a névjegyzékben való szereplés, továbbá nem elvárás az sem, hogy csak a cégnél kijelölt tanácsadó készítheti fel az érintetteket. Utóbbi nem túl gyakori, de azért van rá példa.

A RID 1.3 fejezetében található képzési előírások (3 kategória) a vasútüzemből adódóan eltérnek az ADR-től. Vasúti RID 1.3 oktatások esetén Magyarországon nem vasútszakmai oktatói végzettség, hanem RID tanácsadói végzettség és RID oktatói képesítés szükséges az oktatáshoz (lásd később).

A végrehajtást segítő magyar belföldi rendeletek a képzés dokumentálására és nyilvántartására vonatkozó további előírásokat és szigorításokat tartalmaznak. Ezek a kötöttségek néha nehézségek elé állítják az oktatókat, időszerű lenne az előírások aktualizálása. Problémát szokott okozni például az oktatás helyének megadása, ha a képzés videokonferencia keretében kerül megtartásra, akár több különböző helyszínen egyszerre. Szintén nehézkes, hogy a képzésről szóló igazolást a munkáltatónak kell kiállítania: előfordulhat akár olyan eset, amikor nincs is munkáltatója a hallgatónak (pl.: munkanélküli, és lehetősége nyílik egy mentességi szállításokra jogosító ADR 1.3-as képzésen részt venni, amit akár több munkáltatónál is tud a későbbiekben hasznosítani). Főleg nagyobb vállalatoknál gyakran nehéz a képzés helyszínén olyan aláírótal találni, aki rendelkezik a megfelelő felhatalmazással. Sokkal szerencsésebb lenne, ha az oktatás megtörténtét a képzést megtartó oktató (is) igazolhatná.

Az 1.3-as oktatások igazolásának nincs kötött formátumú nyomtatványa, ha tartalmazza az előírások által meghatározott tartalmakat, megfelelő lehet bármilyen arra alkalmas dokumentum.

A képzések érvényessége szintén az általánostól eltérően van szabályozva nálunk. Míg az ADR/RID/ADN szabályzatok jogszabályváltozáskor megkövetelik az ismeretek megújítását, de ezt nem kötik határidőhöz, addig Magyarországon a képzések 2 évig érvényesek. 2019 augusztusa előtt ez még másképp volt szabályozva.

ADR járművezetői oktatás

Közúti szállításoknál a járművezetőnek már nem elegendő az 1.3-as képzés (kivéve néhány mentesség szerint végzett szállítást), nekik már speciális járművezetői szaktanfolyamon kell részt venniük, majd ezt követően hatósági vizsgát kell tenniük és a hatóság által kiadott járművezetői ADR bizonyítvánnyal (fehér színű, fényképes műanyag kártya) kell igazolniuk az ismeretek elsajátítását (lásd 1. ábra). A vizsgakövetelmények a különböző tagállamokban eltérnek egymástól, több országban egyszerűbb levezgázni, mint hazánkban, így egyre több magyar képzőszerv biztosít lehetőséget arra, hogy

valamelyik szomszédos országban végezhessek el az érintettek a tanfolyamot, és ott vizsgázzanak le. Ilyen „vizsgaturizmussal” nyugat Európában is találkozhatunk. Mivel a bizonyítvány nemzetközi, ez nem jelent hátrányt a járművezetőknek.

A tanfolyamnak két fő típusa van:

- nem tartányos - alap: küldeménydarabos, ömlesztett és kis méretű tartányok (pl: 3 m³-nél kisebb tankonténer) szállítására jogosít fel,
- tartányos - szakosító: tartányos, tartányjárműves szállításokra jogosít fel.

Ezen felül lehet szakosodni még 1-es (robbanóanyagok) és 7-es (radioaktív anyagok) osztályokra, illetve el lehet végezni csak néhány osztályra a szakosító tartányos tanfolyamot, vagy akár az összes lehetségesre is.

A járművezetők tanfolyama 5 évig érvényes, amit az utolsó évben bármikor meg lehet újítani, és ezzel az eredeti érvényességi időtől számított újabb 5 évig lesz érvényes. Bár a fenti bizonyítvánnyal rendelkező járművezetőknek nem kötelező a korábban bemutatott ADR 1.3-as képzés, javasolt őket is oktatni, mivel az 5 éves érvényességi időn belül kető vagy három ADR-módosítás is történhet.

ADR JÁRMŰVEZETŐ OKTATÁSI BIZONYÍTVÁNY ADR DRIVER TRAINING CERTIFICATE		ÉRVÉNYES AZ ALÁBBI OSZTÁLYOKRA, iii. UN SZÁMOKRA VALID FOR CLASS(ES) OR UN Nos	
* *	1. (bizonyítvány száma)*	TARTÁNYOS SZÁLLÍTÁSRA TANKS	NEM TARTÁNYOS SZÁLLÍTÁSRA OTHER THAN TANKS
	2. (vezetéknev)*		
	3. (utónév, utónevek)*		
	4. (születési idő nn/hh/éééé)*		
	5. (állampolgárság)*		
(fénykép helye) *	6. (a járművezető aláírása)*	9.	10.
	7. (kiállító szerv)*	(osztályok, iii. UN számok)*	(osztályok, iii. UN számok)*
	8. Érvényes/Valid to (nn/hh/éééé)*-ig		

1. ábra - ADR járművezetői bizonyítvány minta

A járművezetői képzést csak ADR oktató tarthat, aki a hatóság előtt vizsgát tett és szerepel az ADR oktatói nyilvántartásban. Oktatónak csak ADR biztonsági tanácsadói bizonyítvánnyal rendelkező személy jelentkezhet, hasonlóan az 1.3-as képzések oktatóihoz. Az ADR oktatók rendszeres továbbképzésen vesznek részt. Az ADR foglalkozásvezetői továbbképzés sikeres elvégzése alapján hosszabbítja meg a hatóság az ADR foglalkozásvezetői igazolást (lásd később).

Mezőgazdasági vegyszerek és üzemanyagok lassú járművel végzett szállítására jogosító tanfolyam

A mezőgazdasági vontatókkal és lassú járművekkel végzett veszélyesáru-szállítások nem tartoznak az ADR hatálya alá, így ezekre külön jogszabály vonatkozik, a 7/2011. (III. 8.) NFM rendelet, amely a címben szereplő speciális képzést írja elő az ilyen jellegű szállítását végző járművezetőknek. A tananyag a rendeletben szereplő ismeretekből áll, és csak szóbeli vizsgát kell tenni a szakmai vizsgabizottság előtt. A vizsgának nincs érvényességi ideje. A képzést olyan szervezet tarthatja, amely rendelkezik ADR gépjárművezetői szaktanfolyami képzésre vonatkozó engedéllyel. Végezhet ilyen jellegű szállítását olyan személy is, aki ADR járművezetői oktatási bizonyítvánnyal rendelkezik.

Veszélyesáru-szállítási biztonsági tanácsadói tanfolyam

A korábbiakhoz képest magasabb szintű végzettséget ad a veszélyesáru-szállítási biztonsági tanácsadói tanfolyam, amelyet el

lehet végezni közúti, vasúti és/vagy belvízi alágazatra, illetve különböző áruosztályokra:

- 1-es osztály – robbanóanyagok
- 2-es osztály – gázok
- 7-es osztály – radioaktív anyagok
- 3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2, 8 és 9 osztályok (egyszerűbben 3-9 osztályok)
- 3-as osztály UN 1202, 1203, 1223, 1268, 1863, 3475 azonosító számú anyagok – üzemanyagok.

A tanácsadói végzettség feljogosítja tulajdonosát, hogy biztonsági tanácsadói tevékenységet lásson el az érintett vállalkozásoknál. Ennek feltétele, hogy a vállalkozás érintettségének megfelelő alágazatra és osztályra rendelkezzen bizonyítvánnyal, továbbá, hogy szerepeljen a hatóság névjegyzékében.

A biztonsági tanácsadói bizonyítvány szükséges 1.3-as képzések (magyarországi szigorítás) megtartásához, valamint ADR járművezetői oktatói és RID oktatói képesítések előfeltétele is.

A tanácsadói végzettség ezen felül megfelelő felkészítést ad eseti jellegű szakmai feladatokhoz is (pl.: szakvélemények összeállítása, eljárások kidolgozása), mivel gyakorlatilag ez a tanfolyam adja a legszélesebb körű, legátfogóbb ismereteket.

A kurzuson csak megfelelő előképzettséggel rendelkező személyek vehetnek részt: szakirányú felsőfokú végzettség és 2 éves szakmai gyakorlat, vagy szakirányú középfokú végzettség és 5 éves szakmai gyakorlat szükséges. Tanácsadói bizonyítványt csak az írásbeli és szóbeli vizsgák teljesítését követően lehet szerezni.

A bizonyítvány formátuma rögzítve van az ADR/RID/ADN szabályzatban, mintája a 2. ábrán látható.

Mivel komoly szakmai felelőssége van egy biztonsági tanácsadónak, ezért ismereteit folyamatosan naprakészen kell tartania, követnie kell az előírások változásait, ezen felül a bizonyítványát is meg kell újítania 5 évenként.

Veszélyes áru szállítási biztonsági tanácsadói bizonyítvány
(a 25/2014. (IV. 30.) NFM rendelet szerint)

Certificate of training as safety adviser for the transport of dangerous goods

A bizonyítványt kiállító állam megkülönböztető jele: H
Vezetéknév:
Utónév (-nevek):
Születési idő és hely:
Állampolgárság: magyar

A tulajdonos aláírása:

Érvényes-ig

veszélyes árut

közúton by road ¹	vasúton by rail ¹	belvízi úton by inland waterway ¹
1 osztály (robbanóanyagok és tárgyak)	1 osztály (robbanóanyagok és tárgyak)	1 osztály (robbanóanyagok és tárgyak)
2 osztály (gázok)	2 osztály (gázok)	2 osztály (gázok)
7 osztály (radioaktív anyagok)	7 osztály (radioaktív anyagok)	7 osztály (radioaktív anyagok)
3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2, 8 és 9 osztály	3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2, 8 és 9 osztály	3, 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2, 8 és 9 osztály
3 osztály UN 1202, 1203, 1223, 1268, 1863, 3475 azonosító számú anyagok	3 osztály UN 1202, 1203, 1223, 1268, 1863, 3475 azonosító számú anyagok	3 osztály UN 1202, 1203, 1223, 1268, 1863, 3475 azonosító számú anyagok

szállító, fuvarozó, illetve az ehhez kapcsolódó csomagolást, töltést, be- és kirakást végző vállalkozások esetében.

Kiállította:

Dátum:

Aláírás:

P. H.

2. ábra – Veszélyesáru-szállítási biztonsági tanácsadói bizonyítvány minta

ADR foglalkozásvezető továbbképzés

Ahhoz, hogy egy ADR foglalkozásvezető oktathassa a járművezetőket, a tanácsadói jogosultságát fenn kell tartsa, és rendszeresen ADR foglalkozásvezetői továbbképzésen is részt kell vennie. A továbbképzésen az aktuális hatósági elvárásokon túl a legújabb oktatói ADR ismereteket kell elsajátítani és vizsgát tenni. Aki ADR foglalkozásvezetői jogosultságot első alkalommal szeretne szerezni, a gépkocsivezetői képzéseken igazolt hospitálásokon kell mentor által támogatva részt venni. Az első vizsga megegyezik a járművezetőkével, csak szigorúbb szempontok alapján történik. A vizsga írásbeli (tesztek) és gyakorlati részből áll. A tanfolyamot 2 évente az ADR előírások változása kapcsán, ismeretfelújító vizsgán meg kell újítani.

Minősített RID oktatói tanfolyam

Vasúti alágazaton már az 1.3-as képzések megtartása – a vasútiüzem szigorú feltételei miatt – szigorúbbak az oktatóra vonatkozó hazai elvárások. Amint korábban bemutattuk, szükséges az adott területre érvényes tanácsadói bizonyítvány mint előfeltétel, de emellett az oktatóknak RID minősített oktatói vizsgát is kell tenniük. A tréning a RID előírások mellett kitér oktatáseméleti ismeretekre is, annak érdekében, hogy a megtartott oktatások minél hatékonyabbak legyenek. A tanfolyam elméleti és gyakorlati vizsgával zárul. A RID oktatóknak is van továbbképzési rendszere. A tanácsadói bizonyítványhoz hasonlóan, az oktatói névjegyzékben tartást is meg kell újítani 5 évente.

Tengeri (IMDG) tanfolyamok

Igaz, Magyarország nem határos tengerrel, számos vállalkozás lehet érintett IMDG hatálya alá tartozó szállításokban (pl.: tengeri szállítást is magában foglaló feladások, tengeri konténer rakodása, tengeri okmány kiállítása), így sok esetben ez az alágazat-specifikus tanfolyam is szükséges lehet a személyzetnek.

Az IMDG kódexben az ADR/RID/ADN szabályzatokhoz hasonlóan szintén az 1.3 fejezet tér ki a képzési feltételekre, de attól lényegileg eltérő a képzésre vonatkozó szabályozás. A fejezetben részletesen taglalva vannak az egyes munkakörökhöz kapcsolódó témakörök, továbbá megadásra kerülnek azok a kapcsolódó szakanyagok is, amelyek szükségesek lehetnek az oktatás során.

Table 1.5.A Minimum Requirements for Training Curricula (1.5.2)

Aspects of transport of dangerous goods by air with which they should be familiar, as a minimum	Shippers and packers		Freight forwarders			Operators and ground handling agents						Security screeners	
	1	2	3	4	5	Category						12	
						6	7	8	9	10	11		
General philosophy	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Limitations	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
General requirements for shippers	X		X			X							
Classification	X	X	X			X							X
List of dangerous goods	X	X	X			X					X		
General packing requirements	X	X	X			X							
Packing instructions	X	X	X			X							
Labelling and marking	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Shipper's Declaration and other relevant documentation	X		X	X		X	X						
Acceptance procedures						X							
Recognition of undeclared dangerous goods	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Storage and loading procedures					X	X		X		X			
Pilots' notification						X		X		X			
Provisions for passengers and crew	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Emergency procedures	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

CATEGORY

1. Shippers and persons undertaking the responsibilities of shippers', including operator's staff acting as shippers, operator's staff preparing dangerous goods as Company Materials (COMAT)
2. Packers
3. Staff of freight forwarders involved in processing dangerous goods
4. Staff of freight forwarders involved in processing cargo or mail (other than dangerous goods)
5. Staff of freight forwarders involved in the handling, storage and loading of cargo or mail
6. Operator's and ground handling agent's staff accepting dangerous goods
7. Operator's and ground handling agent's staff accepting cargo or mail (other than dangerous goods)
8. Operator's and ground handling agent's staff involved in the handling, storage and loading of cargo or mail and baggage
9. Passenger handling staff
10. Flight crew members, loadmasters, load planners and flight operations officers/flight dispatchers
11. Crew members (other than flight crew members)
12. Security staff who deal with the screening of passengers and crew and their baggage and cargo or mail, e.g. security screeners, their supervisors and staff involved in implementing security procedures.

3. ábra – A IATA-DGR képzési témaköröket tartalmazó táblázata

Lényeges különbség, hogy tengeri szállításhoz nincsenek belföldi szigorítások, így alapvetően csak az IMDG kódex követelményeit kell figyelembe venni. Ilyen képzéseket csak az IMO (International Maritime Organization), illetve EMSA (European Maritime Safety Agency) által elfogadott, tengerészeti hatósági engedéllyel rendelkező személyek végezhetnek.

A biztonsági tanácsadói rendszer jelenleg nincs kiterjesztve a tengeri szállításokra, bár már többször felmerült, hogy ez a terület is bekerülne a tanácsadói körbe.

Légi (IATA-DGR) tanfolyamok

Légi szállításoknál az érintett személyzet (pl.: operátor, földi személyzet, feladó) részére kell tréningeket tartani a munkaköröknek megfelelő szakmai tartalommal. Légi szállítások kapcsán sincsenek belföldi szigorítások, így csak a IATA DGR-ben szereplő követelmények jelennek meg. Ezek a képzések lényegileg eltérnek az ADR/RID/ADN 1.3-as képzésektől. Lényeges különbség az 1.3-as képzésekhez képest, hogy légi szállításoknál táblázatos formában pontosan meg vannak határozva az egyes munkakörökhöz kapcsolódó témakörök (lásd 3. ábra).

A legszélesebb körű ismereteket az ún. IATA 6-os kategóriájú képzés adja, ez kiterjed az összes témakörre. A többi képzés témája csak kisebb területre korlátozódik (lásd a 3. ábrán az „X” jelöléseket).

A képzést igazoló okmányoknak az utasításban szereplő információkat kell tartalmaznia (pl.: részt

vevő neve, képzés időpontja, képzési anyagok). A résztvevőknek a tanfolyamot sikeres tesztel kell lezárniuk. A IATA-DGR szabályzat éves gyakorisággal módosul, így a változások miatt ismeretfelújító képzés szükséges 24 hónapon belül.

Az oktatást olyan személynek kell megtartania, aki IATA DG instruktori végzettséggel rendelkezik, és az adott ország légügyi hatósága IATA DGR oktatóként elismeri. Képzést az IATA vagy IATA / FIATA akkreditált, légügyi hatósági engedéllyel rendelkező képzőszervei szervezhetik országhatártól függetlenül.

Az IATA-DGR képzési rendszere 2021-től alapvetően megváltozik.

A biztonsági tanácsadói végzettség légi szállításhoz sem értelmezhető.

Veszélyes áru ügyintéző

Az ügyintézői tanfolyam korábban OKJ-s (Országos Képzési Jegyzék) képzés volt. Ez államilag elismert szakképesítést jelentett. Mostanra már kikerült ebből a körből, és tulajdonképpen semmilyen jogszabály nem követeli meg, sőt nem feltétlenül vált ki egyéb képzéseket (pl.: az 1.3-as képzést), viszont a tanfolyam nagy mértékben hozzájárul az operatív tevékenységben részt vevők szakmai felkészítéséhez. Korábban szerepelt a megnevezésében az „ADR” is („veszélyes áru/ADR ügyintéző”), de ez már kikerült belőle, hisz nem csak a közúti területre korlátozódik a tanfolyam, hanem érinti az összes alágazatot. Az ügyintézői tananyag képezte

a tanácsadói tanfolyamok tananyagát, ezért az alapismeretek nagyban hasonlítanak (előfordul, hogy összevontan is történik az oktatás), viszont egyszerűbbek a jelentkezési feltételek, nincs olyan szakmai előképzettséghez kötve a jelentkezés, mint a tanácsadói tanfolyamnál, és a vizsga lényegesen könnyebb.

A bizonyítványnak nincs érvényességi ideje, de érdemes az ismereteket megújítani a szállítási szabályzatok változásakor.

Összegzés

A veszélyes anyagok szállításában részt vevők szakmai képzéséről feltétlenül gondoskodni szükséges, azonban nem mindegy, hogy melyik kurzuson vesznek részt az érintettek. A különböző tanfolyamok nem minden esetben váltják ki a másikat, lehetséges, hogy egy, amúgy szakmailag megfelelő ismeretanyagot tartalmazó tanfolyam nem teljesíti a jogszabályi feltételeket (pl.: ADR 1.3-as képzés nem elegendő narancssárga táblával jelölt jármű vezetéséhez; egy ADR 1.3-as képzés nem megfelelő tengeri konténer rakodáshoz). Éppen ezért a fentieknek megfelelően kell meghatározni, hogy az egyes munkatársaknak melyik képzés szükséges. Előfordulhat, hogy akár több különböző tréningen is részt kell vennie, még akkor is, ha ezek témaköreiben több átfedés is van. Megfelelő felkészítés hiányában nincs biztosítva az a védelmi szint, ami elősegítheti a biztonságos szállításokat, ami kiemelten fontos veszélyes áruk esetén.

A szerző veszélyesáru-szállítási biztonsági tanácsadó.